

PROTOCOLO DE ACTUACIÓN FRONTE UN POSIBLE CASO DE VIOLENCIA DE XÉNERO

ÍNDICE

1. XUSTIFICACIÓN:
2. MARCO LEGAL.
3. DIAGNÓSTICO DE NECESIDADES.
4. OBXECTIVOS
5. PAUTAS DE ACTUACIÓN
6. AVALIACIÓN E SEGUIMIENTO
7. CONCLUSIÓN

1. XUSTIFICACIÓN:

Tal e como se indica no Protocolo de Consenso para a sensibilización en Igualdade de Xénero e Prevención da Violencia de Xénero na educación en Galicia, editado pola Xunta de Galicia no seno da Estratexia Galega de Convivencia Escolar 2015-2020; todo centro educativo debe traballar de forma activa na prevención e sensibilización na loita contra a violencia de xénero e debe contar cun procedemento de actuación ante unha posible situación de violencia de xénero que afecte directa ou indirectamente ao seu alumnado.

O IES enmarca as súas actuacións en prol do prevención e sensibilización na loita contra a violencia de xénero no PAT e no Plan de Convivencia Escolar, pero carecía dun protocolo de actuación ante un posible caso de violencia de xénero; motivo polo que se elabora este documento que formará parte de dito Plan de Convivencia como un dos seus anexos.

2. MARCO LEGAL.

A hora de elaborar este protocolo de actuación debemos ter moi presente o establecidos nos seguintes documentos legais:

+ LOE (2006), modificada parcialmente pola LOMCE (2013), dende a que se establece a necesidade de fomentar a incorporación da perspectiva de xénero de forma transversal nas diferentes materias da ensinanza regrada co **obxectivo de crear e fomentar novos modelos de relacións sociais, emocionais e afectivas á marxe de roles e estereotipos de xénero.**

+ Decreto 8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolver a Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar.

+ Lei orgánica 1/2004, do 28 de decembro, de medidas de protección integral contra a violencia de xénero que prevé no seu capítulo I, entre outras, as seguintes medidas en relación co ámbito educativo: favorecer a escolarización inmediata das fillas e dos fillos que se vexan afectados por un cambio de residencia derivada de actos de violencia de xénero, e posibilitar a actuación da Inspección Educativa para velar polo cumprimento e pola aplicación dos principios e valores recollidos na mencionada lei.

3. DIAGNÓSTICO DE NECESIDADES.

Este protocolo elaborouse partindo do marco legal vixente e diversos documentos do centro, de xeito moi especial o Plan de Convivencia do IES A Pinguela; do que forma parte este documento. Polo tanto, comprende recorrer ao Diagnóstico de Necesidades de dito Plan de Convivencia así como á Memoria do mesmo que elabora todos os cursos a Comisión de Convivencia.

Ao análise destes documentos debemos engadir a información aportada polos diversos titores/as respecto a situacións de violencia de xénero comunicadas polas nais do noso alumnado.

Así pois, podemos sinalar que é preciso o deseño deste protocolo xa que contamos con varios alumnos/as que se atopan nesta situación.

4. OBXECTIVOS:

+ Sensibilizar á comunidade educativa na loita contra a violencia de

xénero, na medida en que pode contribuír a modificar e erradicar actitudes machistas e sexistas.

+ Promover a tolerancia e o respecto, á marxe de prexuízos e estereotipos machistas e propiciar modelos de relacións igualitarias entre o noso alumnado.

+ Previr e detectar de forma precoz aquelas condutas que se integran no gradiente da violencia de xénero (control, acoso, abuso, etc).

+ Apoiar ao alumnado vítima de violencia de xénero e ás persoas que vivan nos seus fogares esta situación.

+ Favorecer a investigación e intervención do alumnado sobre o seu contorno para detectar situacións, imaxes, actitudes... que actúen a favor dos roles de xénero marcados, os estereotipos, a presión social e a violencia por razón de xénero.

5. PAUTAS DE ACTUACIÓN:

A. Identificación dunha situación de violencia de xénero entre o alumnado:

Refírese á existencia de violencia de xénero no marco dunha relación adolescente (alumna que sofre violencia de xénero por parte da súa parella ou compañeiro) ou no fogar (fillas ou fillos de mulleres que se atopan nunha situación de violencia de xénero).

En ámbolos dous casos, na contorna da adolescente ou no fogar, calquera persoa da comunidade educativa que teña coñecemento ou sospeita dunha situación de violencia de xénero, deberá comunicalo inmediatamente á dirección do centro.

Para que isto sexa posible é necesario trasladar entre toda a comunidade educativa, a obriga de implicarse na loita contra a violencia de xénero e establecer ferramentas e recursos que faciliten o traslado de dita información (canles de comunicación anónima, persoas mediadoras de referencia, instrucións sobre como actuar, espazos que xeren confianza, actitudes de empatía e compromiso, etc.)

O centro deberá facilitar información e formación, todos os cursos

académicos, sobre os principais indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero.

Cadro 1. Principais indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero.

Indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero por parte da parella ou compañeiro do centro	Indicadores compatibles coa existencia dunha situación de violencia de xénero no fogar
<ul style="list-style-type: none"> • Cambio de imaxe (por parte da moza). • Actitude por parte do mozo de control, posesión e chamadas de atención cara á moza (no caso de ser parella un alumno do mesmo centro). • Burlas, humillacións, insultos, empurróns por parte da parella ou compañeiro do centro. • Mazaduras, marcas ou sinais no corpo da moza. • Cambios de actitude por parte da moza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Incremento do absentismo escolar e das faltas non xustificadas. • Ausencia ou falta de interese nas actividades de carácter extraescolar. • Cambios bruscos de actitude e irascibilidade tanto co alumnado como co persoal docente (inestabilidade). • Modificación na conduta e no carácter do menor.
En calquera das situacións	
<ul style="list-style-type: none"> • Diminución do rendemento escolar e da atención. • Dificultades para concentrarse. • Illamento e menor relación co resto de compañeiros e compañeiras tanto na aula coma noutros espazos. • Incremento repentino de faltas por motivos médicos. • Mostras de esgotamento, mareos, estrés, ansiedade, etc. 	

- Descenso da autoestima.

Indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero a ter en conta coa familia

- Percíbese maior irascibilidade e cambios de humor repentinos.
- Illamento na contorna adolescente e tamén no eido familiar.
- Reduce o tempo de ocio, espaxamento, intereses persoais e incrementa o tempo destinado a estar coa parella.
- Vixilancia e necesidade de manter contacto permanente coa parella (abuso de teléfono móbil, redes sociais e novas tecnoloxías en xeral).
- Modificación de conduta e comportamento (formas de vestir, pensamentos e crenzas, prioridades e preferencias vitais, etc.) na moza.
- Cambios na autoestima, intelixencia social e emocional e modos de relacionarse.
  - Alternancia de discusións e reconciliacións coa parella.
  - Discusións e enfrontamentos na contorna e entre a familia, como consecuencia da relación adolescente.
  - Xustificación das actitudes, comportamentos e reaccións do mozo agresor por parte da moza.
  - Exposición por parte do mozo a modelos de pensamento e crenzas patriarcais e machistas.

B. Valoración da situación e adopción do itinerario de actuación:

1. Valoración da situación e adopción do itinerario de actuación:

A actuación e resposta por parte do centro dependerá do risco identificado e constatacións dos feitos e circunstancias na que se atopa a alumna que sofre a violencia de xénero xa sexa por parte da parella ou dalgún compañeiro, ou ben alumnado que sofre violencia de xénero no fogar.

En todo caso, a dirección do centro procederá a convocar de forma inmediata unha reunión coas seguintes persoas:

- Titora ou titor da alumna que sofre a violencia de xénero.
- Titora ou titor da persoa que presuntamente exerce a violencia de xénero

(sexa parella ou non).

- Departamento de orientación do centro.

O obxectivo desta reunión inicial será recompilar toda a información posible, analizala e planificar o itinerario a seguir (reunións, responsabilidades, proceso de investigación, comunicación oficial, etc.) en función das características concretas e da situación existente.

Lémbrese a necesidade de rexistrar por escrito todas as reunións, especificando a información recollida e as actuacións acordadas (acta).

No suposto de que se constate que unha alumna sofre violencia de xénero por parte dun alumno do mesmo centro, as actuacións específicas a levar a cabo serían:

A. Establecemento das medidas de protección que sexan necesarias para garantir a integridade física, psicolóxica e seguridade da alumna:

- Asignación dunha persoa do centro educativo de apoio e atención á alumna.
- Solicitude de colaboración familiar para o apoio e seguimento das súas fillas e dos seus fillos.
- Reorganización do horario lectivo do profesorado para unha mellor atención da alumna.
- Organización de grupos de axuda entre iguais, formados previamente para acompañar á alumna nos lugares e momentos de maior risco (entradas, saídas, corredores, etc.).
- Decisións relacionadas cos cambios necesarios ou pertinentes na aula (tanto da moza como do mozo) traslado temporal ou definitivo a outro grupo, reestruturación ou colocación da aula, establecemento de regras ou normas, seguimento especializado sobre o grupo, etc.

B. Tramitación do preceptivo expediente corrector de conduta graves contrarias á convivencia, establecido na Lei 4/2011, no Decreto 8/2015 e de acordo co Protocolo, orientacións e modelos/formularios.

C. Adopción de medidas disciplinarias ou correctoras ao alumno agresor, establecidas polo centro, de acordo coas previstas na

normativa de convivencia:

- Expulsión temporal ou permanente do centro.
- Participación en programas específicos de modificación de conduta, axuda personalizada, desenvolvemento persoal, comportamentos pro sociais, estratexias de resolución de conflitos con solucións alternativas á agresión, roles e estereotipos de xénero, nova masculinade, etc.
- Deseño e posta en marcha dun programa socio educativo para o alumno.

D. Contactar cos profesionais dos Servizos Sociais (traballador/a social e/ou educador/a), tal e como se establece nos protocolos de abordaxe de condutas contrarias á convivencia, que poderán, á súa vez e no marco do ordenamento, recadar a colaboración do CIM de Monforte.

No suposto de que exista sospeita de que unha alumna está sufrindo violencia de xénero por parte da súa parella (sexa ou non alumno do centro) levarase a cabo unha investigación, a través da posta en marcha dun equipo de traballo formado polo departamento de orientación, representante da directiva do centro, titora ou titor da alumna (e do alumno se o agresor acode ao mesmo centro) e persoal docente máis próximo á alumna, que levarán a cabo as seguintes actuacións:

- Observación sistemática dos indicadores compatibles coa existencia de violencia de xénero (síntomas ou sinais de alarma) e análise dos mesmos e da súa evolución.
- Planificación e realización de entrevistas entre a comunidade educativa que permita extraer información sobre a existencia da situación de violencia de xénero.
- Seguimento e protección da alumna por parte das persoas que conforman o grupo de traballo.
- Elaboración dun informe coas conclusións e a información obtida, no que se describirán ademais as accións posteriores a levar a cabo.

No suposto de que a violencia de xénero se produza no fogar, o departamento de orientación do centro contactará co persoal do Centro da Información á Muller e cos servizos sociais do concello de residencia da alumna ou do alumno que sofre a violencia de xénero, para establecer e

determinar unha estratexia conxunta de actuación coordinada que se integrará no plan de intervención individualizado (ver apartado correspondente).

2. Comunicación formal aos organismos correspondentes.

En todo caso a directora ou director do centro trasladará a información ao Observatorio de convivencia do propio centro e a partir de aí estableceranse as modificacións e adaptacións que sexan necesarias no Plan de convivencia, así como a adopción de medidas extraordinarias relativas á loita contra a violencia de xénero.

Tal e como se establece no procedemento de corrección de condutas gravemente contrarias á convivencia, a dirección do centro dará traslado do expediente nos momentos previstos no protocolo de tramitación e normativa que o regula seguindo o previsto tanto na devandita normativa como no Protocolo de protección de datos da Consellería.

3. Plan de intervención personalizado e individualizado

Consiste en elaborar un documento no que se contemplan as medidas de actuación a levar a cabo coa alumna que sofre a violencia de xénero ou co alumnado que sofre violencia de xénero no fogar.

O documento estará deseñado e elaborado polo departamento de orientación, equipo directivo e titoras ou titores correspondentes, sen prexuízo de que participe calquera outra persoa da comunidade educativa ou dos servizos sociais comunitarios correspondentes que poidan aportar valor engadido.

O alcance do documento, así como das medidas que nel se contemplan, dependerán da situación concreta, que en termos xerais serían:

1. Articulación da derivación do alumnado aos servizos sociais comunitarios do territorio. Esta derivación farase directamente en caso de apreciarse indicios de desprotección ou a través da familia en caso contrario. Nos casos no que este traslado se produza directamente para salvagardar o interese superior do/da menor, remitiranse os correspondente informes polos medios previstos no Protocolo de protección de datos da Consellería de Educación. En caso contrario, os informes correspondentes derivados da avaliación

psicopedagóxica seranlle entregados á familia, que será quen deba trasladalos aos servizos sociais. Dado o presumible carácter dos datos como especialmente protexidos, nunca se facilitarán por teléfono ou por correo electrónico sen cifrar.

2. Nos casos nos que así o estimen os servizos sociais ou de protección do menor, solicitarase cita para unha reunión presencial que permita facer o seguimento da coordinación e facilitar o proceso de toma de decisións.

Estratexias e accións para prestar apoio social e educativo ao alumnado que sofre a violencia de xénero no marco da atención á diversidade establecido no Decreto 229/2011 (reforzo educativo, adaptación curricular, modificación do sistema de avaliación, atención personalizada a través do departamento de orientación, procura de talleres específicos, participación en actividades extraescolares, etc.) coas que se procura alcanzar os seguintes obxectivos:

- Realizar unha intervención e avaliación educativa con atención especializada.
- Fortalecer a autoestima, así como a súa capacidade de resiliencia.
- Converter a aula e o centro nun lugar que lle transmita seguridade e confianza.
- Facilitar un espazo no que poder manifestar o estado no que se atopa.
- Ofrecer escoita activa, empatía e proximidade.

3. Responsabilidades e planificación temporal da implantación das accións establecidas no Plan de intervención individual:

Designarase a unha persoa responsable de garantir o cumprimento e seguimento das accións, normalmente a titora ou titor do alumnado, co apoio do departamento de orientación.

4. Seguimento e avaliación:

Unha vez elaborado o Plan de intervención e as accións a levar a cabo, a persoa designada como responsable establecerá os fitos de seguimento e control da posta en marcha do plan e cumprimento dos prazos establecidos nel, solicitando información ás persoas implicadas nas diferentes accións.

Ao mesmo tempo levarase a cabo unha avaliación de resultados que permita verificar que existen cambios reais con respecto á situación na que se

atopaba a alumna e o agresor, así como determinar e eficacia e pertinencia das medidas adoptadas, tanto das de carácter urxente, no momento de coñecemento da situación, coma das restantes establecidas no desenvolvemento do protocolo.

A este efecto, programaranse encontros periódicos, especialmente coa alumna que sofre a violencia de xénero.

A dirección do centro responsabilizarase de informar e manter contacto con inspección educativa.

C. Recomendación a ter en conta ao longo do procedemento:

Ao longo dos diferentes procesos que se leven a cabo, débense considerar os seguintes aspectos:

- Garantir a protección da alumna.
- Preservar a súa intimidade e actuar confidencialmente coas familias ou responsables legais.
- Actuar de maneira inmediata.
- Xerar un clima de confianza básica.
- Recoller todo tipo de probas e indicadores da agresión.
- Non duplicar intervencións e evitar dilacións innecesarias.

D. Actuación de emerxencia ante unha situación de violencia de xénero (no fogar ou no centro)

No caso de que se produza unha situación de violencia de xénero no propio centro ou no fogar, aplicarase un itinerario de urxencia e resposta inmediata:

Atención médica da alumnado agredido: deberá contactarse de xeito inmediato co 061 ou co 112 para solicitar asistencia para a persoa agredida tendo en conta que **en ningún caso debe o centro trasladar o alumnado agredido** a un centro médico, tal e como se recolle no Protocolo de atención educativa, urxencias sanitarias e enfermidade crónica.

Se a situación se produce no centro a unha alumna, contacto inmediato coa familia da mesma, para acompañamento e apoio.

No caso de tratarse de urxencias médicas, contactarase preferentemente co 061; nos casos nos que se requira a intervención das forzas e corpos de seguridade do Estado, o contacto será co 112, que procederá a súa

activación (por motivos de seguridade, para solicitar o correspondente atestado ou realizar a denuncia dos feitos,...

Contacto co persoal dos servizos sociais comunitarios para solicitar a derivación formal, de ser o caso.

D. Coordinación con outras áreas

Eido social

Ante sospeita da existencia dunha situación de violencia de xénero no fogar por parte do alumnado do centro, o Departamento de orientación contactará telefonicamente cos servizos sociais correspondentes para solicitar información que permita identificar e esclarecer conxuntamente o estado en que se atopa o alumnado.

Se a situación de violencia de xénero a sofre directamente unha alumna do centro, contactarase cos servizos sociais para a derivación da alumna e da súa familia, aos servizos de asesoramento psicolóxico e xurídico.

6. AVALIACIÓN E SEGUIMIENTO:

Unha vez establecido este Protocolo, é necesario avalialo, para iso podémonos apoiar nos criterios de avaliación que estarán referidos aos obxectivos propostos para o mesmo.

Para a avaliación global seguiranse os seguintes pasos:

a) Avaliación inicial: Recollida de datos e suxestións sobre este Protocolo nas reunións do Departamento de Orientación, da Comisión de Convivencia, nas reunións cos titores con casos aplicables a este Protocolo, cando as houbese.

b) Avaliación do proceso: Recollida de información a través das reunións periódicas do D.O e das sesión de avaliación sobre as actividades realizadas, dando a coñecer o funcionamento do mesmo, e analizando as dificultades que se presentan e propoñendo os cambios necesarios.

c) Avaliación final: inclusión da Memoria do Plan de Convivencia, Esta memoria será unha síntese reflexiva sobre os logros acadados, as dificultades atopadas, os factores que puideron influír en ambos casos, e no seu caso, os aspectos que será necesario modificar no Protocolo cara

o curso próximo.

Os procedementos e instrumentos de que nos serviremos, consisten fundamentalmente na aplicación de cuestionarios e intercambios orais, entrevistas cos destinatarios das intervencións, análise dos niveis de participación nas actividades desenvolvidas, o contraste de experiencias e a autoavaliación.

O momento no que se realizará esta avaliación será o remate do curso académico, valorando os cambios de comportamento e o grao de consecución dos obxectivos perseguidos.

Indicadores de avaliación son a adecuación das actividades propostas, adecuación dos obxectivos previstos inicialmente, a adecuación e suficiencia dos recursos dispoñibles, o grao de colaboración cos servizos sociais implicados e o grao de implicación dos responsables no desenvolvemento das actuacións desenvolvidas.

En definitiva, coa avaliación pretendemos coñecer a efectividade das intervencións realizadas e revisar os aspectos que son susceptibles de mellora para o próximo destinatario deste Protocolo.

7. CONCLUSIÓN:

A violencia de xénero é unha lacra social que debemos combater desde os centros educativos, xa que somos un dos principais axentes socializadores durante a adolescencia. Así mesmo debemos prestar unha especial atención as necesidades afectivo-emocionais do noso alumnado, en particular daquel que está a vivir unha situación de violencia de xénero; de ahí a necesidade de elaborar este Protocolo de Actuación.

Cadro 1. Principais indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero.

Indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero por parte da parella ou compañeiro do centro	Indicadores compatibles coa existencia dunha situación de violencia de xénero no fogar
<ul style="list-style-type: none"> • Cambio de imaxe (por parte da moza). • Actitude por parte do mozo de control, posesión e chamadas de atención cara á moza (no caso de ser parella un alumno do mesmo centro). • Burlas, humillacións, insultos, empurróns por parte da parella ou compañeiro do centro. • Mazaduras, marcas ou sinais no corpo da moza. • Cambios de actitude por parte da moza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Incremento do absentismo escolar e das faltas non xustificadas. • Ausencia ou falta de interese nas actividades de carácter extraescolar. • Cambios bruscos de actitude e irascibilidade tanto co alumnado como co persoal docente (inestabilidade). • Modificación na conduta e no carácter do menor.
En calquera das situacións	
<ul style="list-style-type: none"> • Diminución do rendemento escolar e da atención. • Dificultades para concentrarse. • Illamento e menor relación co resto de compañeiros e compañeiras tanto na aula coma noutros espazos. • Incremento repentino de faltas por motivos médicos. • Mostras de esgotamento, mareos, estrés, ansiedade, etc. • Descenso da autoestima. 	

Indicadores compatibles cunha situación de violencia de xénero a ter en conta coa familia

- Percíbese maior irascibilidade e cambios de humor repentinos.
- Illamento na contorna adolescente e tamén no eido familiar.
- Reduce o tempo de ocio, esparexemento, intereses persoais e incrementa o tempo destinado a estar coa parella.
- Vixilancia e necesidade de manter contacto permanente coa parella (abuso de teléfono móbil, redes sociais e novas tecnoloxías en xeral).
- Modificación de conduta e comportamento (formas de vestir, pensamentos e crenzas, prioridades e preferencias vitais, etc.) na moza.
- Cambios na autoestima, intelixencia social e emocional e modos de relacionarse.
- Alternancia de discusións e reconciliacións coa parella.
- Discusións e enfrontamentos na contorna e entre a familia, como consecuencia da relación adolescente.
- Xustificación das actitudes, comportamentos e reaccións do mozo agresor por parte da moza.
- Exposición por parte do mozo a modelos de pensamento e crenzas patriarcais e machistas.